

STENOGRAFSKE BELEŠKE

SENATA

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 3

BEOGRAD, 1933 GODINE

KNJIGA I

II REDOVNI SASTANAK

SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 11 NOVEMBRA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO

Pretsednik

Dr. LJUBOMIR TOMAŠIĆ

Sekretar

Dr. ĐURA KOTUR

Prisutni su g.g. Ministri: Predsednik Ministarskog saveta i Ministar poljoprivrede dr. Milan Srškić, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić.

POČETAK U 17,45 ČASOVA.

SADRŽAJ:

1. — Čitanje i usvojenje zapisnika I redovnog sastanka;
2. — Saopštenje izveštaja g. Ministra inostranih poslova o sankcionisanju zakona;
3. — Saopštenje i upućenje Imunitetskom odboru zahtevâ g. Ministra pravde za izdavanje sudu g.g. senatora;
4. — Saopštenje i upućenje nadležnim Ministri-
ma interpelacija g.g. senatora, i to: interpelacije g. Tome Jalžabetića na g. Predsednika Ministarskog saveta, g. Miloja Ž. Jovanovića na g. Predsednika Ministarskog saveta, g. Miloja Ž. Jovanovića na g. Ministra unutrašnjih poslova, g. Miloja Ž. Jovanovića i drugova na g. Ministra pravde, g. dr. Ivana Majstrovica na g. Ministra unutrašnjih poslova i rešavanje o traženju prvenstva za interpelaciju g. Miloja Ž. Jovanovića upućenu na g. Ministra unutrašnjih poslova;
5. — Molbe g.g. senatora za odsustvo i bolovanje;
6. — Saopštenje akta g. Predsednika Narodne skupštine kojim dostavlja Senatu na rešavanje predlog Zakona o nastanjanju vojske i mornarice, o-
glašenje tog zakonskog predloga hitnim i izbor od-

bora za njegovo proučavanje;

7. — Saopštenje o podnošenju predloga Zakona o regulisanju cena električne energije od strane senatora g.g. Dake Popovića i drugova i izbor odbora za njegovo proučavanje;

8. — Molbe, žalbe i rezolucije;

9. — Dnevni red: 1) Izbor Verifikacionog odbora od 11 članova; 2) Izbor Administrativnog odbora od 11 članova; 3) Izbor Imunitetskog odbora od 11 članova; 4) Izbor Odbora za molbe i žalbe od 11 članova; 5) Izbor Finansijskog odbora od 15 članova.

Govornici: Predsednik dr. Ljubomir Tomašić, Predsednik Ministarskog saveta i Ministar poljoprivrede dr. Milan Srškić, Miloje Ž. Jovanović, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Otvaram drugi redovni sastanak Senata Kraljevine Jugoslavije. Molim g. sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar dr. Đura Kotur čita zapisnik prvog redovnog sastanka.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Ima li ka-

kvog prigovora ovom zapisniku? (Nema). Prigovora nema, zapisnik se overovljuje.

Gospodo senatori, današnji dan seća nas godišnjice primirja. Molim vas da onima koji su svoje živote uzidali u temelje Kraljevine Jugoslavije odamo poštu ustajanjem i ćutanjem.

(Sva gospoda senatori saslušali su stojeći ove reči g. Predsednika Senata i ćutanjem odali poštu).

Slava im! (Složan odziv: Slava im!).

Molim g. sekretara da izvoli pročitati prispele podneske, a na prvom mestu izveštaj g. Ministra inostranih poslova o sankcionisanju zakona.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: G. Ministar inostranih poslova izveštava Senat, da je Nj. V. Kralj blagoizvoleo potvrditi 27 oktobra o. g. Zakone: o sporazumu o brodovima-svetionicima sa posadom, koji se nalaze izvan svog određenog mesta, zaključenom i potpisanom u Lisabonu 23 oktobra 1930 god.; o konvenciji za stvaranje Medunarodnog društva za poljoprivredni hipotekarni kredit, zaključenoj i potpisanoj u Ženevi 21 maja 1931 g.; o trgovinskom aranžmanu između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Madarske, zaključenom i potpisanom u Budimpešti 15 maja 1933 g.; a 28 oktobra o. g. blagoizvoleo je potvrditi ove Zakone: o medunarodnoj konvenciji za uredjenje lova na kitove, zaključenoj i potpisanoj u Ženevi 24 septembra 1931 g.; o medunarodnoj konvenciji o teretnim linijama, zaključenoj i potpisanoj u Londonu 5 jula 1930 g.; o medunarodnoj konvenciji za izjednačenje podnošenja rezultata analize materija namenjenih ljudskoj i stočnoj ishrani, zaključenoj i potpisanoj u Parizu 30 juna 1931 god.; i o dopunskom aktu uz medunarodnu konvenciju o prevozu robe železnicama, zaključenom i potpisanom u Bernu 2 septembra 1932 godine.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Sankcionisanje ovih zakona prima se na znanje.

Izvolite čuti zahteve g. Ministra pravde za izdavanje sudu g.g. senatora.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: G. Ministar pravde traži da se izdadu sudu ova g.g. senatori: dr. Milan Vrbanić, za delo iz § 218 Kriv. zakona; Jeremija Živanović, za delo iz čl. 47 Zakona o štampi; Toma Kovačević, za delo iz čl. 52 Zakona o štampi; dr. Đura Kotur za delo iz § 301 od. II Kriv. zakona; Šerif Arnautović — tri zahteva g. Ministra pravde — za dela iz čl. 52, 54 i 60 Zakona o štampi.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Ovi će se zahtevi uputiti Imunitetskom odboru.

Izvolite čuti interpelacije g.g. senatora.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senator g. Toma Jalžabetić uputio je interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta povodom presude Državnog saveta od 27 maja 1933 godine br. 15574 u stvari dokinuća nužnog prolaza Mišku Filipanu.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Ova je interpelacija upućena g. Predsedniku Ministarskog saveta.

Izvolite čuti dalje.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senator g. Miloje Ž. Jovanović uputio je interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta, zbog nedonošenja Zakona o zaštiti zemljoradnika i zakonskih uredaba u cilju olakšanja položaja zanatlija, trgovaca i ostalih privrednika pogodjenih današnjom teškom krizom i traži da se ovoj interpelaciji prizna prvenstvo ispred ranije podnesenih interpelacija.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Molim g. Pre-

sednika Vlade da se izjasni o traženom prvenstvu.

Predsednik Ministarskog saveta i Ministar poljoprivrede dr. Milan Srškić: Ja molim g. interpelanta da odustane od tražene hitnosti, uveravajući ga da Kraljevska vlada ovome pitanju posvećuje svu svoju pažnju i da na iznalaženju ovih mera najintenzivnije radi. Kraljevska vlada doći će u roku od deset dana pred Narodno predstavništvo sa konkretnim predlozima. (Usklici: Živeo!).

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Ima reč g. interpelant.

Miloje Ž. Jovanović: Posle izjave g. Predsednika Vlade, posle lepih objašnjenja koja je dao u Klubu i u Narodnoj skupštini, ja nemam nikakvih razloga da ostanem kod traženja prvenstva. Izjavljujem da odustajem od traženja hitnosti.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Ova će se interpelacija uputiti nadležnom g. Ministru.

Izvolite čuti dalju interpelaciju.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senator g. Miloje Ž. Jovanović uputio je interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova zbog nezakonitog lišavanja slobode sveštenika i učitelja i brutalnog postupanja sa njima od strane policijskih vlasti u Srezu dobričkom i traži da se ovoj interpelaciji prizna prvenstvo ispred ranije podnesenih interpelacija.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Molim g. Ministra unutrašnjih poslova da se izjasni o prvenstvu.

Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić: Primam prvenstvo.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Daje li Senat traženo prvenstvo? (Daje). Prvenstvo je dato. — Izvolite čuti dalje interpelacije.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senatori g. Miloje Ž. Jovanović i drugovi uputili su interpelaciju na g. Ministra pravde zbog nedonošenja zakonskih uredaba za suzbijanje zelenaštva i zaštitu dužnika; senator g. dr. Ivan Majstrovic uputio je interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova povodom dozvole useljavanja jevrejskim izbeglicama iz Nemačke.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Sve saopštene interpelacije upućene su nadležnim Ministrima na dalji zakonski postupak.

Izvolite čuti molbe g.g. senatora za odsustvo i bolovanje.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senator g. dr. Momčilo Ivković moli Senat da mu izvoli odobriti dvomesečno bolovanje radi lečenja; senator g. dr. Ante Pavelić izveštava Senat da zbog bolesti ne može prisustvovati sednicama Senata; Uprava parohije u Nebljusima izveštava da senator g. Paja Obradović zbog bolesti ne može doći na sednice Senata; senator g. dr. Mičo Mičić moli Senat da mu izvoli odobriti odsustvo od tri dana.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Odobrava li Senat traženo odsustvo i bolovanje g.g. senatorima? (Odobrava). Objavljujem da su tražena bolovanja i odsustvo odobreni.

Izvolite čuti zakonski predlog upućen od strane Narodne skupštine Senatu na rad.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: G. Predsednik Narodne skupštine dostavio je Senatu na rad, saobrazno čl. 64 Ustava, predlog Zakona o nastanjivanju vojske i mornarice, koji je Narodna skupština rešila po hitnom postupku.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Traži li Kraljevska vlada i ovde hitan postupak?

Predsednik Ministarskog saveta i Ministar poljo-

privrede dr. Milan Srškić: Molim Senat da se predlog ovog Zakona i ovde svrši po hitnom postupku.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Prima li Senat hitnost ovog zakonskog predloga? (Prima). Prema tome će se na današnjoj sednici izabrati odbor za njegovo proučavanje. Molim g. sekretara da izvoli čitati dalje.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava: Senatori g.g. Daka Popović i drugovi podnose Senatu predlog Zakona o regulisanju cena električne energije i traže naročiti odbor za njegovo proučavanje.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Pošto se za ovaj predlog Zakona traži naročiti odbor, to će se postupiti po § 53 Poslovnika.

Molim g. sekretara da izvoli saopštiti prispele molbe, žalbe i rezolucije.

Sekretar dr. Đura Kotur saopštava molbe, žalbe i rezolucije: dr. Uroša Price, policijskog inspektora Banske uprave u Skoplju; Avdage Kazaferovića iz Breze; Rudolfa Čeha iz Selca; Đorda Dimića iz Prilepa; Spire Hadži-Ristića, senatora; Antuna Barunovića iz Pirota; Žarka Milostratića iz Stanara; dr. Danila Srećkovića, lekara u Mirijevu; Manceta Grge, nadlugara iz Zelnica; Teodora Bekića, podmaršala u penziji iz Zagreba; Udruženja državnih penzionera iz Tuzle; opštinskih službenika sa teritorije Srbije i Crne Gore; Udruženja ratnih invalida iz Smedereva; Opštine Krčevina u okolini Maribora; Jugoslovensko-čehoslovačke lige u Ljubljani; Udruženja trgovaca za grad i srež Sremska Mitrovica; Saveza srpsko-zemljoradničkih zadruga iz Novog Sada; Pripomoćnog udruženja trgovaca i trgovačkih pomoćnika iz Zagreba; Zemljišne zajednice iz Lokve; agrarnih interesenata Sreza sinjskog; Saveza željezničara iz Ljubljane; Udruženja trgovaca iz Kragujevca; Trgovačko-industrijske komore iz Zagreba; Društva penzionera iz Vrbaske banovine u Banjaluci; »Merkura«, društva trgovačkih i privatnih nameštenika iz Zagreba; Udruženja ugostiteljskih preduzeća u Srežu splitskom; Udruženja hotelijera i gostioničara Savske banovine u Zagrebu; Zemaljskog saveza ugostiteljskih udruženja iz Beograda; Milića Milićevića, advokata iz Beograda.

Predsednik dr. Ljubomir Tomašić: Sve ove molbe, žalbe i rezolucije uputiće se nadležnom Odboru.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je izbor Verifikacionog odbora od 11 članova.

Gospodo senatori, za izbor Verifikacionog odbora ja sam dobio svega jednu kandidatsku listu. Ta lista odgovara svim uslovima predviđenim u § 18 našeg Poslovnika i prema tome se ona ima glasati aklamacijom. U toj listi su za članove predložena sledeća gospoda senatori: Dr. Pavelić Ante, Iliđzanović Dimitrije, Arnautović Šerif; dr. Gmajner Ivan, dr. Gregorin Gustav, dr. Desnica Uroš, Džaković Milovan, dr. Vrbanić Milan, Obradović Pajo, Ivanović Dragoljub i dr. Šverljuga Stanko, — a za zamenike g.g. senatori: Radulović Marko, Stanković Jovan, dr. Novak Fran, dr. Frangeš Oton, Šola Atanasije, Cerović Gavriilo, dr. Rožić Valentin, Kukuljević-Sakcinski Fran, Ubavić Pavle, dr. Ulmanski Savo i Dobrinić Petar.

Prima li Senat ovako predloženu listu? (Prima). Objavljujem da je primljena. (Šerif Arnautović: Klub se bio saglasio da ja ne budem član Verifikacionog odbora. Prema tome, ja bih molio da moje ime izbrišete... Glasovi: Nismo se saglasili!).

Objavljujem da su imenovana gospoda izabrana za članove Verifikacionog odbora.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Izbor Administrativnog odbora od 11 članova. I za taj izbor predložena je jedna lista koja odgovara uslovima, te će se, prema tome, i o njoj glasati aklamacijom. Za članove Administrativnog odbora predloženi su sledeći kandidati: g.g. Radovanović Krsta, dr. Ivković Momčilo, Popović L. Milan, Kukuljević-Sakcinski Fran, Smiljanić Krsta, dr. Rajar Janko, Simonović Milan, Cvetković Jordan, Popović Matija, Nešković Jovan i Đirlić Petar, — a za zamenike g.g. Tomić Svetozar, Altiparmaković Jovan, dr. Ljubibratić Savo, Banjanin Jovo, Đorđević Dragoslav, dr. Grasl Georg, Vidaković Antun, Obradović Pajo, Kovačević Tomo, Mahmudbegović Sefedin i Janković Stjepan.

Prima li Senat predloženu listu? (Prima). Objavljujem da su pomenuta gospoda izabrana za članove Administrativnog odbora.

Sad prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Izbor Imunitetskog odbora od 11 članova. I za taj izbor predložena je jedna kandidatska lista, koja odgovara svim propisima, — i prema tome o njoj će se glasati aklamacijom. Za članove su predložena sledeća gospoda senatori: g.g. dr. Šilović Josip, dr. Novak Fran, dr. Ulmanski Savo, dr. Glušac Vaso, Cerović Gavriilo, dr. Ravnihar Vladimir, Radulović Marko, Ivanišević Fran, dr. Zec Petar, Petrović Dobrosav i dr. Mažuranić Želimir, — a za zamenike: g.g. dr. Alkalaj Isak, Vilović Osman, Vujić Pavle, Jovanović Ž. Miloje, dr. Rajar Janko, Iliđzanović Dimitrije, dr. Desnica Uroš, dr. Majstrovic Ivo, Gaj Ljudevit, dr. Mičić Mičo i Đirlić Petar.

Prima li Senat ovu kandidatsku listu? (Prima). Objavljujem da je Senat primio kandidatsku listu koju sam pročitao, i da su dotična gospoda izabrana za članove Imunitetskog odbora.

Sad prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Izbor Odbora za molbe i žalbe od 11 članova. I za ovaj Odbor stigla mi je jedna lista, koja odgovara zakonskim propisima, te ćemo, prema tome, i ovaj Odbor birati aklamacijom. Za članove su predložena sledeća gospoda: Šola Atanasije, dr. Alkalaj Isak, dr. Trinajstić Dinko, Mihaldžić Stevan, dr. Rožić Valentin, Vujić Pavle, Teslić Petar, Živanović Jeremija, Đorđević Dragoslav, Vidaković Ljubomir i Janković Stjepan, — a za zamenike: g.g. Bogojević Vasa, Vidaković Antun, Marjanović Milan, Hadži-Bošković Trajko, dr. Mičić Mičo, Muftić Salem, dr. Glušac Vaso, Popović Matija, Samurović Janko, dr. Zec Petar i Dobrinić Petar.

Prima li Senat ovu listu? (Prima). Pošto prima, objavljujem da su ova gospoda izabrana za članove Odbora za molbe i žalbe.

Prelazimo na petu tačku dnevnoga reda: Izbor Finansijskog odbora od 15 članova.

Za ovaj Odbor stigla mi je takođe samo jedna kandidatska lista koja odgovara svima propisima, i zato se bira aklamacijom.

Prema ovoj listi predložena su za članove sledeća gospoda senatori: Popović Daka, Hribar Ivan, Tomić Svetozar, Jovanović Ž. Miloje, Vilović Osman, dr. Gavrilović Bogdan, Altiparmaković Jovan, dr. Frangeš Oton, Banjanin Jovo, dr. Majstrovic Ivo, Marjanović Milan, Hadži Ristić Spira, dr. Ljubibratić Savo, Gaj Ljudevit, dr. Šuperina Benjamin, — a za zamenike: g.g. dr. Trinajstić Dinko, Radovanović Krsta,

dr. Ravnihar Vladimir, Popović L. Milan, dr. Gmajner Ivan, Teslić Petar, dr. Sulejmanović Džafer, Kovačević Tomo, Muftić Salem, Jalžabetić Tomo, dr. Vrbanić Milan, Živanović Jeremija, Sočica Mujo, Petrović Dobrosav i dr. Šverljuga Stanko.

Prima li Senat ovu listu? (Prima). Pošto prima, proglašujem da su ova gospoda izabrana za članove Finansijskog odbora.

Gospodo, sad bi trebalo da predemo na izbor članova Odbora za proučavanje zakonskog predloga o nastanjivanju vojske i mornarice, čiju ste hitnost malo pre primili. Za taj izbor predložena mi je takođe samo jedna kandidatska lista koja odgovara svima uslovima, i u toj listi se predlažu sledeća gospoda senatori, i to za članove: g.g. Krsta Smiljanić, Pavle Vujić, Fran Kukuljević-Sakcinski, dr. Vladimir Ravnihar, Jovan Altiparmaković, dr. Savo Ljubibratić, Don Fran Ivanišević, Marko Radulović, Antun Vidaković, dr. Benjamin Šuperina i Osman Vilović, — a za zamenike: g.g. dr. Uroš Desnica, Dragoslav Dorđević, Ljudevit Gaj, Spira Hadži Ristić, Matija Popović, Tomo Jalžabetić, Salem Muftić, Mujo Sočica, Toma Kovačević, Stjepan Janković i dr. Gustav Gregorin.

Prima li Senat ovu listu? (Prima). Pošto prima, objavljujem da su pomenuta gospoda izabrana u Odbor za proučavanje zakonskog predloga o nastanjivanju vojske i mornarice.

Gospodo senatori, pošto se za netom pročitani zakonski predlog g.g. Dake Popovića i drugova o regulisanju cena električne energije tražilo da se izabere naročiti odbor, to vas molim za pristanak, da se, u smislu § 53 našeg Poslovnika, na ovoj sednici bira odmah taj odbor. Prima li Senat? (Prima). Objavljujem da je primljeno. I za taj odbor, gospodo, dobio sam samo jednu kandidatsku listu koja odgovara propisima našeg Poslovnika. Prema toj listi

predlažu se za članove sledeća gospoda: Popović Daka, Kotur dr. Đura, Fran dr. Novak, Dirlić Petar, Ulmanski dr. Savo, Vujić Pavle, Vrbanić dr. Milan, Majstrovic dr. Ivo, Šola Atanasije, Frangeš dr. Oton; Hadži Ristić Spira, — a za zamenike: g.g. Tomić Svetozar, Banjanin Jovo, Altiparmaković Jovan, Janković Stjepan, Ravnihar dr. Vladimir, Cvetković Jordan, Vidaković Ljubomir, Gmajner dr. Ivan, Gaj Ljudevit, Nešković Jovan i Arnautović Šerif.

Prima li Senat ovu kandidatsku listu? (Prima). Prema tome oglašujem da su pomenuta gospoda izabrana za članove Odbora za proučavanje zakonskog predloga o regulisanju cena električne energije.

Gospodo, molim izabrane Odbore da se konstituišu po mogućnosti još večeras, tako da bi kroz sutrašnji dan dostavili Predsedništvu svoja konstituisanja.

Time je, gospodo, iscrpen dnevni red današnje sednice. Za dnevni red narednog našeg sastanka predlažem sledeće:

1 — Pretres izveštaja Odbora o predlogu Zakona o nastanjivanju vojske i mornarice;

2 — Pretres izveštaja Odbora o predlogu Zakona senatora g.g. Dake Popovića i drugova o regulisanju cena električne energije;

3 — Pretres izveštaja Odbora za molbe i žalbe o dosmrtnom priznanju penzije Andreju Gabrščeku, književniku i novinaru iz Ljubljane; i

4 — Pretres izveštaja Odbora za molbe i žalbe o izvanrednom priznanju godina državne službe Gavrilu Ceroviću, okružnom načelniku u penziji.

Prima li Senat ovaj dnevni red? (Prima). Kad Senat prima ovaj dnevni red, zaključujem današnju sednicu, a sledeću zakazujem za četvrtak, 23 novembra, u 16 časova.

Sednica je zaključena u 18,15 časova.

P R I L O Z I

PRETSEDNIKU

SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Beograd

Na osnovu Ustava čl. 63, kao i na osnovu § 51 Zakona o poslovnom redu u Senatu, čast nam je u prilogu dostaviti Vam, Gospodine Pretsedniče, predlog Zakona o regulisanju cena električne energije, potpisan od dovoljnog broja senatora, kao i obrazloženje, s tim da se ovaj predlog Zakona uzme u postupak, shodno § 53 Zakona o poslovnom redu u Senatu.

Izvolite primiti, Gospodine Pretsedniče, uverenje o našem poštovanju.

U Beogradu, 22 oktobra 1933 god.

P r e d l a g a č i :

Inž. Daka Popović, s. r.	Dr. M. K. Ivković, s. r.
Dr. Đ. Kotur, s. r.	Dr. Ivan Majstrovic, s. r.
Dr. I. Alkalaj, s. r.	Dr. Ivan Gmajner, s. r.
Mil. Simonović, s. r.	Mil. L. Popović, s. r.
P. I. Vujić, s. r.	Dr. V. Glušac, s. r.
Jov. Banjanin, s. r.	Iliđžanović, s. r.
Dr. Frangeš, s. r.	Ljub. Vidaković, s. r.
Jov. Altiparmaković, s. r.	O. Vilović, s. r.
Petar Teslić, s. r.	Fran Kukuljević-Sakcinski,
Dr. Petar Zec, s. r.	s. r.
Iv. Hribar, s. r.	Dr. Milan Vrbanic, s. r.

O B R A Z L O Ž E N J E

PREDLOGA ZAKONA O REGULISANJU CENA ELEKTRIČNE ENERGIJE.

Već nekoliko godina, kako se u svima krajevima naše zemlje čuju žalbe i protesti potrošača protiv visokih cena električne struje za osvetljenje, ogrev i pogon. Protestni zborovi, bojkot konzumnata, polemike i žalbe u dnevnoj štampi sve su češći i problem regulisanja cena se u javnom interesu nameće sve ubedljivije, jer se one ne prilagodavaju opštim privrednim prilikama u zemlji. Koncesionari su se ušančili u pravnu snagu svojih ugovora i uporno odbijaju svaki zahtev potrošača, pa i intervenciju vlasti. Ako se negde i upuste u pregovore sa potrošačima, oni traže kompenzaciju u produženju roka koncesije, u odricanju prava otkupa, garanciju minimalnog konzuma i t. d.

S druge strane pak može se konstatovati i ta činjenica, da su cene električne energije u raznim krajevima naše zemlje neravnomerne. Pa i u jednoj Banovini te cene se često razlikuju sa 100%. Ovo se može konstatovati iz Statistike o električnim centralama, koju je izdala stručna sekcija vrednog zagrebačkog Inžinjerskog udruženja (1932 g.)

Proučavajući uzroke visokih i neravnomernih cena električne struje vidimo, da jedan od glavnih razloga leži u utanačenjima koncesionih ugovora, koja su u svoje vreme odobrile i nadležne državne vlasti.

Zakon o suzbijanju skupoće životnih namirnica i nesavesne spekulacije iz godine 1922 proglašuje i osvetljenje kao primarnu životnu potrebu građana. Ona nalaže zakonodavstvu regulisanje cena između

proizvođača i potrošača u interesu uspostavljanja što pravičnijih društvenih odnosa, te postaje pravnim uporištem i ovog zakonskog predloga.

Nepravičnost i neravnomernost cena se u najvećoj meri oseća u Dunavskoj banovini. Ni mnoge druge Banovine ne stoje bolje u tom pogledu, ali ćemo prikazom stanja u Dunavskoj banovini najbolje opravdati potrebu donošenja mera, predviđenih u ovom predlogu Zakona o regulisanju cena električne energije.

Dunavska banovina se snabdeva električnom energijom putem 98 električnih centrala sa ukupnim kapacitetom od 50.925 Kv. Od ovog broja javnom prodajom električne struje bavi se 68 centrala sa ukupnim kapacitetom od 36.100 Kv; a tridesetak centrala sa ukupnim kapacitetom od 14.824 Kv proizvodi električnu energiju za sopstvenu upotrebu. Ove električne centrale snabdevaju električnom strujom 184 mesta sa 1,287.942 stanovnika. (Može se smatrati, da je jedna polovina Banovine elektrifikovana). Ukupni konzum u 1932 godini iznosio je 53,605.000 KVC ili 22 KVC po stanovniku. Od tog ukupnog konzuma otpada na prodaju 28,006.467 a na sopstvenu potrošnju 25,598.523 KVC. Od te prodate električne energije potrošeno je za osvetljenje 11,261.480 KVC, a za pogonsku snagu 16,744.987 KVC.

Ovi podatci ne moraju biti tačni, pošto su dostavljeni od strane samih preduzeća, koja nemaju računa da pokažu pravo stanje potrošnje. Ali nam izgleda neverovatno, da u jednoj oblasti, sa razvijenim kulturnim i privrednim životom, prosečni godišnji konzum iznosi jedva 22 KVC po stanovniku i da je ukupni godišnji konzum Dunavske banovine manji za preko 22,000.000 KVC od konzuma u Savskoj banovini. Bićemo bliže istini, ako uzmemo da godišnji konzum prodane elektrike u Dunavskoj banovini iznosi najmanje 15,000.000 KVC za osvetljenje, a 20,000.000 za pogonsku snagu.

U pogledu cena električne struje u Dunavskoj banovini, a većim delom i u ostalim banovinama, ne dostaje svaki kriterij pravičnog određivanja cena. Racionalnost proizvodnje, visina konzuma, indeks cena i ostale važne okolnosti ne dolaze do izraza u pogledu visine cena. Ima malih i neracionalnih centrala sa neznatnom potrošnjom, koje prodaju struju po nižoj ceni od velikih i racionalno uredenih centrala, sa neuporedivo većom potrošnjom. Cena struje za privatno osvetljenje u gradovima kreće se od jednog minimuma od 6.50 do maksimuma od 10.— dinara za jedan KVC, a u seoskim opštinama od 7—15 dinara. Za pogonsku snagu cene se kreću od jednog minimuma od 0,80 dinara do maksimuma od 8.— dinara za jedan KVC.

Računajući na osnovu podataka o konzumu i cenama u pojedinim mestima, prosečna cena električne struje za privatno osvetljenje u gradovima iznosi 7,50 a u seoskim opštinama 9.— dinara za jedan KVC. Prosečnu cenu električne struje za pogon teško je odrediti zbog nedostatka potrebnih podataka, ali se može približno uzeti da ona za industriju sa jakim konzumom iznosi oko 1,25, za industriju sa malim konzumom oko 2.—, za manje motore i zanate oko 4.— dinara za 1 KVC.

Do ovih horendnih cena došli su koncesionari ili

putem dobrovoljnog povećanja jedinačnih cena od strane konzumata u dobu inflacije i bez ikakvog traženja rekompencacije, ili na osnovu razlike cena starih i novih koncesija.

Električna centrala u Velikoj Kikindi zaključila je koncesioni ugovor 1905 godine po ceni od 0,60 predratnih kruna za jedan KVC za privatno osvetljenje. Na molbu koncesionara ova je cena povećana na 10 dinara 1926 godine.

Subotička električna centrala zaključila je koncesioni ugovor 1897 godine po ceni od 1,10 predratnih kruna za jedan KVC. Ova se cena po molbi koncesionara povećala u 1919 godini na kr. 2.—, kr. 3.—, kr. 10.—, pa na kr. 15.—; 1920 godine na kr. 25.—; 1922 god. na 5.— dinara; 1923 godine na dinara 5,50, pa na dinara 6.—, a u 1924 godini na dinara 6,80 za privatno osvetljenje.

Novosadska električna centrala zaključila je koncesioni ugovor 1908 godine po ceni od 0,60 predratnih kruna za 1 KVC za privatno osvetljenje. Zbog pada valute i povećanja indeksa cena, koncesionar je posle Svetskog rata tražio i dobio povećanje cena i to 1920 godine na kr. 1.—, na kr. 1.50, 1922 na dinara 3,80, te na dinara 4,50; 1923 na dinara 5,50 a u 1924 godini na dinara 6,50 za privatno osvetljenje.

Cene poslednjeg povećanja i danas su na snazi kod sve tri električne centrale. I sva ostala električna preduzeća u Dunavskoj banovini, pa i u ostalim banovinama, tražila su posle rata i dobijala povećanje ugovorenih cena, bez ikakvih protivustupaka. To su činile u vremenu, kada su sve cene sirovina i radne snage bile u stalnome skoku. Međutim, od ovoga vremena do danas snizile su se cene gorivu, mazivu, rezervnim delovima, platama i nadnicama tako, da je totalni indeks cena prema onima iz 1926 godine opao za 39,3%, a cene električnoj energiji ostale su stalno na njihovoj maksimalnoj visini. Svi koraci potrošača, da koncesionari svedu cene na pravičnu visinu ostaju bez uspeha. Koncesionari uspevaju, jer imaju koncesione ugovore sa isključivim pravom prodaje električne energije po utvrđenim cenama, koje se bez pristanka oba kontrahenta ne mogu menjati. U interesu je naroda, da zakonodavstvo učini kraj upornosti koncesionara, jer je njihov stav nelojalan prema potrošačima. U ovom postupku naše zakonodavno telo neće biti usamljeno, jer su na sličan način već postupile i druge napredne demokratske države.

Navodimo, primera radi, nekoliko karakterističnih stavova iz Zakona, koji su nedavno donele Sjedinjene Američke Države:

§ 66

»Opšta ovlašćenja nadležnih vlasti u pogledu na gas i elektriku:

5) Kad god nadležne vlasti budu mišljenja, prema dostavi ili sopstvenoj uvidavnosti ili na žalbu, da su takse, tereti ili klasifikacije ili dela ili regulacije kakvih lica, korporacija ili opština nepravični, neopravdani, nepravično određeni ili neblagovremeno pretpostavljeni ili na ma koji način u protivnosti sa odredbama Zakona, nadležna vlast će odrediti i propisati, na način određen odredbama § 72 ovog člana, pravične i opravdane takse, terete i klasifikacije, koje će posle ovoga biti na snazi za službu snabdevanja ne obazirući se na to što su do tada veće ili manje takse ili tereti bili propisani opštim ili specijalnim Statutom, ugovorom, dozvolom, ovlašćenjem, pristan-

kom ili kakvim sporazumom, kao i da se pravični i opravdani propisi i regulacije primene.

§ 71

Žalbe na kvalitet i cenu gasa ili elektrike; izvidaj od strane nadležne vlasti; forme žalbi.

Na pismenu žalbu predsednika varoške opštine, punomoćnika seoskog ili varškog odbora varoši u kojoj je neka ličnost ili korporacija ovlašćena da proizvodi, prodaje i snabdeva gas ili elektriku za toplotu, osvetljenje ili snagu, ili na pismenu žalbu najmanje 25 potrošača ili kupaca takvog gasa ili elektrike, ili na žalbu gasne korporacije ili električne korporacije, koja snabdeva rečeni gas ili elektriku, odnosno osvetljujuće snage, čistoće ili pritiska ili odnosno taksa, tereta ili klasifikacija službe gasa, sposobnosti snabdevanja lampama za električno osvetljenje, voltaže snabdevane struje za osvetljenje, toplotu ili snagu, ili taksa naplaćenih i klasifikacija službom elektrikom prodanom ili dostavljenom u takvoj opštini, vlast je dužna ispitati uzroke takve žalbe.

§ 72

Saopštenje i saslušanje; naredba koja određuje cenu gasa ili elektrici ili kojom se traži poboljšanje.

Pre nego što se povede postupak po žalbi predviđenoj u § 71 nadležna vlast će saopštiti takvu žalbu i šta se njome traži ličnosti i korporaciji koje se tiče. Takvoj ličnosti ili korporaciji mora se dati mogućnost, da bude saslušana odnosno predmeta žalbe u vremenu i mestu koje treba da bude određeno u takvom saopštenju. Izvidaj se može povesti od strane nadležne vlasti prema njenom nahodenju a o predmetu u tužbi sadržanom, kako je to predviđeno u § 71 ovoga Zakona, ili da joj se omogući utvrđivanje fakata potrebnih radi izvršenja dodeljenih joj ovlašćenja. Posle saslušanja i posle takvog izvidaja učinjenog od strane nadležne vlasti ili njenih organa, agenata, ispitivača ili inspektora, vlast može naredbom odrediti pravične i opravdane cene, takse i terete za gas ili elektriku, koje se imaju naplaćivati od strane takvih ličnosti ili korporacija za službu koja ima da se vrši ne obazirući se na to, što je veća ili manja cena bila propisana opštim ili specijalnim Statutom, ugovorom, dodeljivanjem, uslovnim ovlašćenjem, pristanom ili kakvim drugim sporazumom i može narediti takva poboljšanja u proizvodnji, distribuciji ili snabdevanju gasa, u proizvodnji transmisiji ili snabdevanju elektrike, ili u metodama upotrebljavanim od strane takve ličnosti ili korporacije, kakvo će biti prema njenom shvatanju dovoljno, pravično i opravdano, ma kakva slična promena u ceni treba da bude po takvim uslovima, rokovima i načinu, kakav vlast propiše. Ako vlast nalazi, da javni interes zahteva izmenu u ceni gasa ili elektrike, koja se naplaćuje od ma koje takve ličnosti ili korporacije, ili da je takva izmena potrebna u cilju da se vrši dovoljna i pogodna služba, ili radi očuvanja imovine, vlast će prema vremenu, uslovima i načinu koje nade za pogodno narediti odmah opravdano privremeno snižavanje ili povećanje takve cene za vreme dok se ne donese definitivna odluka o ceni, koja se ima posle toga naplaćivati od strane takve ličnosti ili korporacije.

Ako se kao merilo uzme cena od 7.— dinara po kojoj koncesionari prodaju elektriku za privatno osvetljenje u selima, tada je jasno da bi stari koncesionari, čije su prilike neuporedivo bolje, mogli da-

vati električnu za privatno osvetljenje u selima po istoj ceni a u gradovima po 5.— dinara za KVC. Po ovim cenama postigla bi se jedna ušteda od oko 2.— dinara za 1 KVC, za privatno osvetljenje, što bi godišnje iznelo sumu od oko dinara 30,000.000.— Na cenama za pogonsku snagu moglo bi se lako izvršiti sniženje za oko 0,50. za 1 KVC čime bi se učinila jedna godišnja ušteda od oko 10,000.000.— dinara. Sa ovakvom redukcijom cena narodna privreda imala bi jednu godišnju uštedu od oko 40,000.000.— dinara samo za Dunavsku banovinu.

Ničim se ne da opravdati da stari koncesionari, koji odbijaju reviziju cena u srazmeri sa opadanjem totalnog indeksa cena, drže višu cenu od mnogih koncesionara i na tim cenama zarađuju godišnje oko 40,000.000 dinara više nego što bi zarađivali prema cenama novih koncesija. Ova prekomerna zarada još se manje može opravdati kad se ima u vidu da su stare koncesije najvećim delom u rukama stranog kapitala.

Sve napredne zemlje problemu elektrifikacije posvećuju najveću pažnju i traže racionalna rešenja za proizvodnju i prenos elektrike, kako bi jeftinim cenama omogućile upotrebu svakome ko elektriku treba za zadovoljenje privrednih i kulturnih potreba. Sistem malih električnih centrala sa jedne strane, a dugoročne koncesije sa isključivim pravom prodaje elektrike po fiksnim cenama sa druge strane podržavaju u mnogim oblastima naše zemlje tako visoke cene da elektrika predstavlja jedan luksuzni artikl koji mogu trošiti samo imućniji ljudi i to sa štednjom.

Pravilno shvaćeni interesi narodne privrede primorali su demokratsku Ameriku da pitanje cena za gas i električnu podvrgne iznimnim merama, koje diktira današnje vreme. Nelojalan i nepravilan stav koncesionara pruža potrebnu moralnu podlogu, da se ovo pitanje i kod nas reguliše na sličan način.

Inž. Daka Popović, s. r.
senator.

PREDLOG ZAKONA o regulisanju cena električne energije

§ 1

Pod odredbe ovog Zakona potpadaju sva ona električna preduzeća, koja se bave proizvodnjom i prodajom struje za osvetljenje, ogrev i pogon, a na osnovu ugovora odobrenog od državnih vlasti.

§ 2

Na žalbu 25 potrošača, kao i na žalbu samoupravnih i državnih ustanova, zbog visine cena struje, taksa i tereta, koju električno preduzeće naplaćuje od njih, Banska uprava će u najkraćem roku ispitati opravdanost tih žalbi i doneti svoje rešenje.

Isto tako je dužna Banska uprava postupiti i po žalbi električnog preduzeća po pitanju cena struje, taksa i tereta.

Ove žalbe nepodležne su taksama.

§ 3

Pre nego što bi Banska uprava pokrenula postupak po primljenoj žalbi, dužna je izvestiti električno preduzeće, ili ona lica i ustanove, o sadržini žalbe, kao i o mestu i vremenu saslušanja.

Po obavljenom saslušanju i izvidaju Banska uprava će odrediti odgovarajuće pravične cene, takse i terete, bez obzira na raniju visinu cena, odobrenih od državnih vlasti.

§ 4

Tako ustanovljene nove cene, takse i tereti, ostaju na snazi za rok koji Banska uprava odredi, a koji ne može biti duži od tri godine. Pojavi li se u tom određenom roku nova opravdana žalba, Banska uprava može odrediti nove cene, takse i terete.

Za vreme ustanovljenog roka električno preduzeće ne sme ni od koga naplaćivati druge cene, takse i terete.

§ 5

Pri određivanju cena struje Banska uprava mora uzeti u obzir sve okolnosti koje utiču na pravilno i pravično određivanje cena. Dozvoljena čista trgovačka zarada ni u kom slučaju ne može biti veća od one dobiti, koju predviđa Zakon o suzbijanju škopće životnih namirnica i nesavesne spekulacije iz godine 1922, čl. 8.

Banska uprava može klasifikovati električnu struju prema upotrebljenim količinama, prema vremenu kad se upotrebljava struja, prema trajanju upotrebe, ili prema ma kom drugom opravdanom cilju, te prema toj klasifikaciji odrediti tarifu cena.

§ 6

Ako Banska uprava stekne uverenje da su troškovi proizvodnje, prenosa i eksploatacije električnog preduzeća neracionalni, te zbog toga preduzeće ne može da daje svojim potrošačima povoljnu cenu, ona će u javnom interesu narediti električnom preduzeću tako poboljšanje u proizvodnji i prenosu struje, ili u sistemu eksploatacije, kako nade za najpogodnije.

U slučaju kad Banska uprava naredi podizanje novih instalacija u svrhu racionalnije proizvodnje struje, mora uzeti u obzir i potrebu amortizovanja ovih novih instalacija u opsegu koncesionog roka.

§ 7

Na traženje Banske uprave, električno preduzeće je dužno, da stavi u svako doba na raspoloženje i uvid svoje knjige i priloge knjiga kao i ugovore i dokumente i omogućiti pregled svih naprava i celokupnog njihovog preduzeća.

Kad god Banska uprava zatraži, preduzeće je dužno da dostavi pismeno i na vreme sva obaveštenja, koja su u vezi sa službom snabdevanja električnom strujom i to sa potpisima i odgovornošću vlasnika preduzeća, ili njegovog opunomoćenog upravnika, ili kog drugog opunomoćenog organa.

§ 8

Vlasnik električnog preduzeća jamči za kazne, na koje budu osuđeni zastupnik ili opunomoćenik, ili koji službenik preduzeća za presteupe propisane ovim Zakonom solidarno sa osuđenim. Pod vlasnicima preduzeća podrazumevaju se i društva i juristička lica.

§ 9

Ko se ogreši o odredbe § 7 ovog Zakona, Banska uprava će ga kazniti do 15.000.— dinara.

Ko u povratu učini jedno od dela iz § 7, Banska uprava će ga kazniti pored novčane kazne iz prednje alineje još i zatvorom do tri meseca.

§ 10

Ko se ne pridržava tarife određene od strane Banske uprave ili se ogreši o naređenja o poboljšanju određenim na osnovu § 6, Banska uprava će ga kazniti novčanom kaznom do 50.000.— dinara.

Ko u povratu učini delo iz prednjeg stava, Banska uprava će ga kazniti sem novčane kazne iz prednjeg stava još i zatvorom do tri meseca.

§ 11

Za slučaj da električno preduzeće obustavi davanje struje, Banska uprava je ovlašćena, da nastavi rad u preduzeću, a na teret električnog preduzeća.

§ 12

Sva pitanja po ovom Zakonu rešava u prvom stepenu ona Kraljevska banska uprava na čijoj teritoriji vrši električno preduzeće službu snabdevanja električnom strujom, a za teritoriju grada Beograda

Ministarstvo građevina. U drugom stepenu Ministarstvo građevina rešava sva pitanja, čije je rešenje konačno i izvršno.

§ 13

Ministar građevina propisuje sporazumno sa Ministrom trgovine i industrije Pravilnik za izvršenje ovog Zakona u roku od 60 dana po njegovom stupanju u život.

§ 14

Ovlašćuje se Ministar građevina, da može propisati i Pravilnik o jednoobraznom načinu vođenja svih knjiga kod onih električnih centrala, koje potpadaju pod odredbe ovog Zakona.

§ 15

Ovaj Zakon stupa u život danom obnarodovanja u Službenim novinama, a dobija obaveznú snagu danom obnarodovanja Pravilnika o izvršenju.

Inž. Daka Popović, s. r.
senator.